

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію Наньсвої Марії Іванівни на тему: «Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн», подану до спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 - трудове право; право соціального забезпечення

У сучасних соціально-економічних умовах актуальним завданням науки трудового права є розробка ефективного галузевого механізму забезпечення трудових прав та інтересів сторін трудового договору. Одним з основних трудових прав людини і громадянина є право на працю, основною формою реалізації якого є трудовий договір. Проблеми укладення трудового договору належать до актуальних проблем науки трудового права і потребують ґрунтовного дослідження з урахуванням концептуальних положень зарубіжного трудового права, позитивного законодавчого досвіду зарубіжних країн.

Для розвитку вітчизняної науки трудового права важливе значення мають порівняльно-правові дослідження, виконані на підґрунті трудового законодавства України і передусім законодавства європейських країн, які вступили до ЄС і адаптували національне законодавство до його стандартів. У зв'язку з цим обрана тема дисертаційного дослідження представляє інтерес у теоретичному та прикладному аспектах.

Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри трудового права та права соціального забезпечення «Теоретичні та практичні проблеми реалізації прав людини у сфері праці та соціального забезпечення» на 2011-2015 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011-

2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри трудового права та права соціального забезпечення «Функціонування трудового права та права соціального забезпечення в умовах інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

У роботі чітко сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Метою дисертаційного дослідження визнано розвиток теорії трудового права щодо укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн, а також внесення науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення норм чинного трудового законодавства, проекту ТК України в цій сфері з урахуванням позитивного зарубіжного законодавчого досвіду.

Поставлені завдання відповідають обраному плану, а їх виконання дозволило розкрити тему дисертаційного дослідження на належному науковому рівні.

Дисертація за обсягом відповідає встановленим вимогам і складає 180 сторінок основного тексту, що свідчить про глибину наукового пошуку і забезпечує комплексний розгляд поставлених завдань.

Методологічною основою дисертації є низка загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, серед яких діалектичний метод, історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний та інші методи, за допомогою яких були одержані достовірні наукові результати, забезпечені обґрунтованість і переконливість висновків і пропозицій автора.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові праці із загальнотеоретичної юриспруденції, трудового права України, зарубіжного трудового права, інших галузей системи права України.

Нормативною основою дисертації є значна кількість актів трудового законодавства України та трудового законодавства окремих зарубіжних країн, інших актів законодавства України, а також проект Трудового кодексу України.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять матеріали судової практики та органів нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю за 2010-2016 роки.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертація є одним із перших у сучасній вітчизняній науці трудового права спеціальним комплексним порівняльно-правових дослідженням укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн.

До положень дисертаційного дослідження, які мають наукову новизну, слід віднести такі.

У дисертації визначається поняття укладення трудового договору у двох значеннях: як юридичної процедури і як юридичного факту, що є підставою виникнення індивідуальних трудових правовідносин між працівником і роботодавцем, а також окремих видів колективних трудових правовідносин (підрозділ 1.3). Слід погодитися з висновком дисертантки про те, що процедура укладення трудового договору включає такі дії та заходи: 1) подання документів та відомостей про особу, необхідних для укладення трудового договору; 2) додержання встановлених вимог до працівників; 3) проведення медичного огляду осіб при прийнятті на роботу; 4) досягнення угоди між працівником і роботодавцем щодо умов трудового договору і дати початку роботи; 5) укладення трудового договору у формі, передбаченій законодавством; 6) додержання гарантій для працівників при укладенні трудового договору (с. 64).

Заслуговує на увагу дослідження автором особливостей укладення трудового договору при нетипових формах зайнятості (надомними, домашніми, дистанційними працівниками, працівниками, які надають послуги роботодавцю особистого характеру із ведення домашнього господарства). При

цьому звертається увага на позитивний законодавчий досвід зарубіжних країн щодо наявності у трудових кодексах спеціальних норм про укладення трудового договору із зазначеними працівниками та вносяться конкретні пропозиції щодо внесення відповідних змін і доповнень до КЗпП України, проекту ТК України (підрозділ 1.3).

Автор приділяє значну увагу вдосконаленню понятійно-категоріального апарату трудового права, визначаючи такі поняття, як «трудова угода» (с. 28), «роботодавець» (с. 34), «працівник» (с. 39), «укладення трудового договору» (с. 63, с. 65), «медичний огляд» (с. 100), «необгрунтована відмова в укладенні трудового договору» (с. 149) та деякі інші.

Можна підтримати пропозицію автора щодо визначення поняття трудового договору у частині першій ст. 21 КЗпП України, частині першій ст. 31 проекту ТК України як письмової угоди, що укладається в індивідуальному порядку між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується особисто виконувати роботу за обумовленою трудовою функцією із додержанням правил внутрішнього трудового розпорядку, в інтересах, під керівництвом та контролем роботодавця, а роботодавець зобов'язується надати працівникові обумовлену цією угодою роботу у визначений строк, створювати належні, безпечні і здорові умови праці відповідно до трудового законодавства, колективних угод, колективних договорів, нормативних актів роботодавця і цієї угоди та своєчасно і в повному обсязі виплачувати заробітну плату (с. 28). Автор правильно акцентує увагу на тому, що у понятті трудового договору доцільно закріпити якомога повний перелік правових ознак зазначеного договору, оскільки це має не тільки теоретичне, а й прикладне значення, зокрема, при відмежуванні трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів про працю, встановлення факту існування трудових відносин.

Переконливим є висновок дисертантки щодо необхідності розмежування процедури укладення трудового договору та процедури

оформлення вже укладеного трудового договору (с. 61). До останньої автором віднесено подання працівником письмової заяви про прийняття на роботу, візування заяви уповноваженими особами та резолюція власника або уповноваженого ним органу, видання наказу чи розпорядження власника або уповноваженого ним органу, пред'явлення наказу працівникові під розписку, внесення запису до трудової книжки (оформлення трудової книжки працівникам, які стають на роботу вперше, тощо).

Заслуговує на підтримку виокремлення дисертанткою додаткових підстав класифікації видів трудового договору (підрозділ 1.2), серед яких види роботодавця (з урахуванням специфіки правового регулювання), особливості правового становища працівника, порядок укладення трудового договору, зміст трудового договору.

Автором сформульовано низку конкретних пропозицій щодо удосконалення актів чинного трудового законодавства в частині укладення трудового договору з урахуванням законодавчого досвіду окремих зарубіжних країн (розділи 1, 2, 3). Сформульовані пропозиції про внесення змін і доповнень до КЗпП України, інших законодавчих актів, проекту ТК України.

Обґрунтованими є висновки дисертантки щодо необхідності вдосконалення правового регулювання укладення трудового договору за чинним КЗпП України, проектом ТК України (підрозділ 1.3). З урахуванням зарубіжного законодавчого досвіду автор пропонує об'єднати у главі 1 «Трудові відносини і трудовий договір» Книги другої проекту ТК України. Слушною є пропозиція про зміну назви даної глави законопроекту – «Трудові відносини. Укладення трудового договору».

Слід погодитися з пропозицією автора про необхідність доповнення глави III «Трудовий договір» КЗпП України окремою статтею «Документи та відомості про особу, які подаються при укладенні трудового договору» і закріплення в ній переліку обов'язкових і додаткових документів (підрозділ 2.1), а також окремою статтею про зміст трудового договору (підрозділ 2.4).

Слушною є пропозиція дисертантки щодо доцільності доповнення ст. 22 КЗпП України положенням про те, що за письмовою вимогою особи, якій відмовлено в укладенні трудового договору, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний повідомити причину відмови у письмовій формі у строк не пізніше семи днів з дня пред'явлення такої вимоги. Відмова в укладенні трудового договору може бути оскаржена в судовому порядку. Відповідні доповнення запропоновано внести до частини четвертої ст. 28 проекту ТК України (підрозділ 3.1).

У дисертації викладено низку інших положень, які мають наукову новизну і є внеском автора у розвиток науки трудового права в частині укладення трудового договору.

Основні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться в дисертації, викладені автором у 14 публікаціях, у тому числі 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, та 9 тезах доповідей на наукових і науково-практичних конференціях, засіданні круглого столу.

Зміст автореферату повною мірою відображає основні положення дисертаційного дослідження. Висновки, пропозиції і рекомендації, що містяться у дисертації, мають практичне і теоретичне значення.

Водночас щодо змісту дисертаційної роботи слід висловити певні зауваження. Окремі висновки та пропозиції здобувача видаються не достатньою мірою обґрунтованими або є дискусійними і потребують додаткової аргументації.

1. У дисертації досліджуються проблеми правового регулювання укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн. Частиною третьою ст. 21 КЗпП України передбачена особлива форма трудового договору – контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення і організації праці працівника, умови розірвання

договору, в тому числі дострокового, можуть встановлюватися угодою сторін. Водночас проблеми укладення контрактної форми трудового договору залишилися поза увагою дисертантки, в жодному із підрозділів роботи цим проблемами не приділено належної уваги. Йдеться про документи, необхідні для укладення контракту, наприклад, з керівниками підприємств, установ, організацій, зміст контракту і т. ін.

2. У підрозділі 1.1 автор зазначає про необхідність законодавчого закріплення механізму визнання відносин, які виникли на підставі цивільно-правового договору, трудовими. Втім, що є складовими цього механізму і яким чином він має бути закріплений у КЗпП України, проекті ТК України автор не вказує. У підрозділі 3.1 аналізується судова практика щодо визнання факту перебування у трудових відносинах. Проте виникає питання: чи є судовий захист єдиною формою захисту трудових прав працівників у випадках укладення цивільно-правового договору за наявності ознак трудового договору і відповідно визнання факту перебування у трудових відносинах?

3. Як вже відзначалося, в дисертації сформульовано чимало пропозицій щодо удосконалення правового регулювання укладення трудового договору за законодавством України з урахуванням зарубіжного законодавчого досвіду. Проте, не в усіх випадках автор, підкреслюючи необхідність такого вдосконалення, формулює пропозиції щодо змісту конкретних статей КЗпП України, проекту ТК України, до яких пропонується внести зміни чи доповнення. Таке зауваження слід висловити відносно ст. 24, ст. 169 КЗпП України, ст. 32, ст. 33 проекту ТК України та деяких інших.

4. Розглядаючи особливості укладення трудового договору з окремими категоріями працівників, у тому числі, надомними, домашніми працівниками, автору слід було проаналізувати положення міжнародно-правових актів, зокрема конвенцій і рекомендацій Міжнародної організації праці з цих питань. Автор тільки обмежується зазначенням про ці акти і необхідність їх ратифікації Україною. Очевидно, що слід було сформулювати

конкретні пропозиції щодо імплементації норм зазначених конвенцій у національне трудове законодавство.

5. У розділі 3 автор досліджує юридичні гарантії працівників при укладенні трудового договору. При цьому вноситься пропозиція про поділ зазначених гарантій на загальні та спеціальні. Водночас у роботі не визначається поняття юридичних гарантій при укладенні трудового договору. Це положення потребує конкретизації, адже у роботі цьому питанню не приділено належної уваги.

Зазначені зауваження не зменшують значущості виконаної роботи, носять у своїй основі дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Дисертація «Укладення трудового договору за законодавством України та окремих зарубіжних країн» є завершеним науковим дослідженням, в якому вирішується проблема укладення трудового договору за законодавством України і окремих зарубіжних країн, що має суттєве значення для науки трудового права, та відповідає вимогам п.п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Наньєва Марія Іванівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення.

Доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права
і процесу Національного
авіаційного університету

С.В. Вишневецька

Копія пр. Вишневецької С.В.
засвідчую
Вчений секретар
Національного авіаційного університету
Т. Сиреда